

4.
~~175~~

PRINCIPIA
QVÆDAM,
ET AXIOMATA EX
IVRE CIVILI SPAR-
SIM COLLECTA.

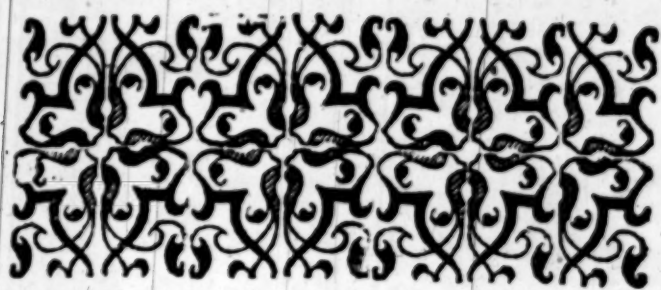

LONDINI:
Ex officina H. Binneman Typographi.
Anno salutis humane
CIC. IC. LXXXI.

John Port and William Garrison

John Port

159678

HOC OPERE,
PRIMO CONTINEN-
tur quinque tituli sequen-
tes, videlicet.

DE Conuenticulis , & illicitis Collegijs.	pag. 1.
De vi priuata, & publica.	2.
De Periurio.	5.
De crimine falsi.	6.
De dolo malo.	9.

A. ij.

Capita

Capita rerum præcipuarum,
qua reliquo opere continentur,
ordine Alphabetico.

A Cceptilatio. pag. 40	C Alumniari. 56
Accessorium. 97	Capitale. 54
Actio. 27	Capitis diminutio. 55
Actor. 27	Castratus. 64
Adulterium. 66	Causa. 76
Aedificium. 84	Codicillus. 71
Affectus. 51	Commodatum. 42
Affines. 81	Compensatio. 55
Aleator. 56	Compromissio. 22
Alimentum. 78	Canatus. 51
Alternatiua. 90	Conceptus. 82
Ambiguum. 34	Concessio. 97
Appellatio. 23	Concubina. 66
Arbiter. 22	Conditio. 35
Arva. 37	Confessio. 32
Aucupium. 45	Coniunctio. 86
	Consensus. 33
B Ona. 78	Consilium. 26
Bona fides. 27	Consuetudo. 17
Bonorum possessio. 78	Contractus. 26

Con-

INDEX.

Contumacia.	22		
Conuentio.	25	Factum.	83
Corruptio.	29	Favor.	62
Culpa.	52	Fideiussor.	39
		Filiatio.	66
Damnium.	54	Filius.	67
Debitor.	39	Fines.	83
Delegatus.	21	Fiscus.	63
Delictum.	50	Forma.	87
Demonstratio.	97	Fraus.	II. & 88
Deportati.	58	Fructus.	45
Deposium.	42	Fundus.	45
Diuisio rerum.	14	Fur.	86
Diuortium.	66	Furtum.	56
Domus.	84		
Donatio.	67	Gradus affinitatis.	80
Dos.	65	Gradus ab intesta-	
Dubium.	35	to.	81
Emptio.	37	Habitatio.	84
Error.	52	Heres.	76
Exactio.	27		
Exceptio.	32	Iactus.	60
Exemplum.	19	Ignorantia.	36
Exercitor.	60	Impossibile.	27
Exheredatus.	77	Indebitum.	39
		Infamis.	56
		A.ij.	Iniuria.

INDEX.

<i>Iniuria.</i>	13	<i>Masculinum.</i>	90
<i>Innocens.</i>	91	<i>Matrimonium.</i>	64
<i>Instrumentum.</i>	45	<i>Medicus.</i>	58
<i>Insula.</i>	83	<i>Metus.</i>	59
<i>Interpretatio.</i>	17	<i>Miles.</i>	59
<i>Intestatus.</i>	71	<i>Minor.</i>	73
<i>Inundatio.</i>	46	<i>Missio à militia.</i>	59
<i>Index.</i>	20	<i>Monetarius.</i>	58
<i>Iudicium.</i>	21	<i>Monumentum.</i>	76
<i>Iuramentum.</i>	30	<i>Mos.</i>	17
<i>Iurisdictio.</i>	24		
<i>Ius.</i>	11	N <i>avis.</i>	59
<i>Inssus.</i>	44	<i>Nautæ.</i>	60
		<i>Necessitas.</i>	19
<i>Latro.</i>	56	<i>Negativa.</i>	30
<i>Legatum.</i>	72	<i>Negotiorum gestor.</i>	43
<i>Lenocinium.</i>	66	<i>Novum.</i>	18
<i>Lex.</i>	14	<i>Noxa.</i>	93
<i>Libertas.</i>	79	<i>Numeratio.</i>	40
<i>Lis.</i>	29	<i>Nuptiæ.</i>	64
<i>Locatio.</i>	38		
<i>Lucrum.</i>	77	O <i>bligatio.</i>	26
		<i>Opinio.</i>	36
M <i>agia.</i>	58		
<i>Magistratus.</i>	24	P <i>actio.</i>	25
<i>Maleficium.</i>	51	<i>Pactum.</i>	25
<i>Mandatum.</i>	47	<i>Pars.</i>	42

Partis

INDEX.

90	<i>Partus.</i>	82	R <i>Atihabitio.</i>	44
64	<i>Pater.</i>	67	<i>Ratio.</i>	32
58	<i>Patientia.</i>	34	<i>Regule.</i>	92
59	<i>Pecunia.</i>	48	<i>Repetitio.</i>	41
59	<i>Permutatio.</i>	38	<i>Repudium.</i>	66
72	<i>Personale.</i>	62	<i>Responsio.</i>	31
59	<i>Pignus.</i>	42	<i>Restitutio.</i>	41
58	<i>Pena.</i>	53	<i>Reus.</i>	28
76	<i>Penitentia.</i>	29		
17	<i>Pontifex.</i>	85	S <i>Acra.</i>	84
	<i>Posse.</i>	85	<i>Satisfactio.</i>	40
59	<i>Possessio.</i>	50	<i>Scelus.</i>	51
60	<i>Postulare.</i>	28	<i>Sententia.</i>	22
19	<i>Prædo.</i>	57	<i>Sententia.</i>	97
30	<i>Præsumptio.</i>	33	<i>Servitus.</i>	47
43	<i>Præmium.</i>	37	<i>Significatio vocum.</i>	86
18	<i>Princeps.</i>	18	<i>Signum.</i>	89
93	<i>Principale.</i>	44	<i>Societas.</i>	63
40	<i>Privatus.</i>	43	<i>Solutio.</i>	40
64	<i>Privilegium.</i>	61	<i>Spado.</i>	64
	<i>Probatio.</i>	29	<i>Spurius.</i>	66
26	<i>Procurator.</i>	43	<i>Stipulatio.</i>	26
36	<i>Prodigus.</i>	57	<i>Stuprum.</i>	66
	<i>Prohibitio.</i>	36	<i>Superstes.</i>	82
25	<i>Proximus.</i>	81	<i>Supellex.</i>	88
25	<i>Pupillus.</i>	80	<i>Suspectus.</i>	78
42				74

INDEX.

T Acens.	34	Verustas.
Testamentum.	68	Vinum.
Testis.	75	Vinum venditum.
Trabes vendite.	38	Vltimus.
Transactio.	23	Vniuersitas.
Tutrix.	79	Voluntas.
		Vsura.
V Aria.	89	Vsusfructus.
Venditio.	38	Vtilitas.
Veritas.	36	Vxor.
Vestis.	88	

De Conuenticulis,

& illicitis Collegijs.

*Unlawfull
assemblies
are termed
by the Ci-
vill lawe,
Conuen-
ticulum,
& Colle-
gium illi-
citurum.*

Omnibus est prohibitum collegi-
um illicitum coire.

Omne conuenticulum præsu-
mitur illicitum, donec probetur
esse licitum.

Collegium illicitū habetur pro offici-
na ad moyendas seditiones, & spar-
gendas hæreses.

Qui sine auctoritate Magistratus cœ-
tus celebrant, non minus puniun-
tur, quàm seditiosi, & sacrilegi.

Decem faciunt populum, duo Con-
gregationem, tres collegium, seu
conueticulum, quindecim turbam.

Turba est multitudinis hominum tur-
batio, & cœtus.

Duo homines nō faciunt turbam, nec

B.

con-

conuenticulum.

Qui coeunt illicitum collegium, aut conuenticulum, puniuntur auctoritate prætoris, vel urbis præfecti, id est, Magistratus illius loci.

A rowte is called, Vis priuata.

A riot, Vis publica, & seditio.

De vi priuata,

& Publica.

Vis priuata committitur, cum sine armis in alterius res, aut corpus fit impetus.

Vis priuata mulctatur tertia parte bonorum.

Vis publica est, cum armis inuaditur.

Qui armis inuadunt, legibus, aut Reipub. non postulante, Reipub. vim adferunt.

Vis armatae poena capitalis.

Vis est, quoties quis, quod sibi debetur, aliter quam per iudicem reposcit.

Iustus possessor potest se tueri auctoritate propria contra inuadentem.

Nemo debet per vim ingredi possessionem alterius, iuris ordine non

serua-

seruato.

Inuadens possessionem suam violent-
ter, priuatur dominio.

Inuadens possessionem alienam, tene-
tur restituere, & condemnandus est
in æstimationem rei sic per vim oc-
cupatæ.

Quod per vim fit, illicitum est.

Rixa est duorū, tumultus multorum.

Vbicūque est vis, ibi est dolus.

Dolus sine vi esse potest.

Quicquid per vim fit, ratum esse non
debet.

Obligatio per vim facta nulla est.

Vim adfert, qui facit aliquid præter ius.

Vis priuata est, si sine armis aliquis de
fundo, aut domo deiicitur.

Publica vis est armata.

Armatus est, qui habet aliquid, quo
nocere potest.

Armorum appellatione fustes, & lapi-
des intelliguntur.

Nihil consensui tam cōtrarium, quàm
vis, atque metus.

Non consentiunt, qui vi impelluntur.

Non videtur vim facere, qui iure vti-
tur, & ordinaria experitur actione.

B. ij.

Qui

Qui ex legibus agit, non agit violenter.

Vis cohibetur legibus, lex vim non facit.

Qui vi utitur, ius sibi dicit.

Vbi quis possit fugere, & non sit inevitabilis necessitas, inuadentem non debet occidere.

Vim vi repellere licet.

Quod quis fecerit ob tutelam corporis sui, iure fecisse videtur.

Nihil tam naturale, quàm sui ipsius defensio.

Autor tumultus punitur poena seditionis.

Qui vim affert, & qui adiuuat, æqualiter puniuntur, nisi lex distinguat.

Deiicit, qui per alterum deiicit.

Mandans non minus delinquit quàm mandatarius.

Vim priuatam faciens, quandoque punitur in tertia parte bonorum, & fit infamis.

Vis publica punitur deportatione.

Damnato de vi publica, aqua, & igni interdicatur.

Quod vis, metusue causa fit, ratum esse

5.
esse non debet.

Quod vi atroci fit, id metu quóq; fieri dicitur.

De Periurio.

Periurus est, qui falsum iurat.
Iurare sine veritate, iudicio, & iustitia, est peierare.

Comites iurisiurandi sunt, veritas, iudicium, & iustitia.

Indiscretè iurans exponit se periculo falsitatis.

Falsitas habet rationem periurij.

Periurij reus, est diuini numinis hostis.

Periurij reus, expeditus Reipub. proditor.

Peieranti nulla fides.

Peierans, contemnens vim diuinam, non veretur humanam.

Qui sibi non parcit, nemini parcet.

Periurus, & Tyrannus parum discrepant.

Periurus animæ tyrannus, Reipub. naufragus.

B. iij.

naufragium facit.

Periurus innocentem damnat.

Periurus repellendus ab omni testimonio.

Periurus ipso facto infamis.

Periurus remouendus ab officijs presentibus, & carebit futuris.

Semel periurus, semper præsumitur periurus.

Periurij pœna diuina exitium, humana dedecus.

Falsus testis, periurij reus.

Forgerie.
Crimen
falsi.

De Crimine falsi.

CRimen falsi est, non solum ubi verum absconditur, sed ubi transigitur, ut impune quiseuadat.

Falsarius dicitur impostor, qui imitatione veri, suum commodum, aut amicum, cum alterius detrimento per dolum quærit.

Falsitas veritatem imitatur.

Crimen

7.

Instrumentis { publicis.
 { priuatis.

Crimen falsi
si committitur in

Rationibus { addendo.
 { adimendo.
Testamentis. { subijciendo.

Testibus.
Moneta, &c.

Falsarius dicitur, qui falsis instrumentis, testibus, aut nummis sciens utitur.

Vendens eandem rem duobus, falsarius.

Mutatio nominis, & conditionis in fraudem facta, falsi crimen.

Falsarius, qui utitur diplomate militis, qui non fuerit miles.

Vtens falso rescripto, punitur si sciat.

Falsi instrumenti fabricator, tenetur de falso.

Falsa scriptura non prodest scribenti, sed eum astringit crimini falsi.

Coelans, amouens, vel corrumpens testamentum, incidit in crimen falsi.

Falsum, ubi cessat dolus, non punitur

B. iiii.

¶

ut falsum.

Chirographum alienum imitans, rationes, aut testamentum rescindens, falsarius.

Falsarij sunt, falsificantes imaginem, materiam, aut monetæ pondus.

Falsidicus testis tribus personis est obnoxius: Primum Deo, cuius præsentiam contemnit: Deinde iudici, quem mentiendo fallit: Postremo innocenti, quem falso testimonio lædit.

Falsarius est, qui veritatem occultat.

Falsus testis est, qui mendacium dicit.

Uterque reus est, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodesse non vult, iste nocere defiderat.

Pœna falsi, vel capitis est, vel deportationis, pro qualitate commissi, cum publicatione bonorum.

Nouissimo iure, falsarij deportantur sine publicatione bonorum, si existant hæredes vel ascendentes, vel descendentes.

Consentiens falsario cum reo puniendus.

De dolo malo.

Cofinage,
Dolus ma-
lus.

Dolus malus dicitur, omnis cal-
linitas, fallacia, & machinatio
ad circumueniendum alterū
adhibita.

Dolus malus, est machinatio alterius
decipiendi causa, cū aliud agitur,
aliud agi simulatur.

Illi ex delicto obligantur, qui in frau-
dem aliorum aliquid machinantur.

Dolus suus nemini prodesse debet.

Dolo non caret, qui imperio Magi-
stratus non obtemperat.

Dolus bonus est, qui committitur ad-
uersus hostes publicos.

Bonus dolus est, solertia.

Dolus dolo compensatur.

Ex fraude nemo lucrum sentire de-
bet.

Nemo fraudat consentientem.

Volenti non fit iniuria, nisi dolose sit
inductus vt consentiat.

Fraus, & dolus nemini prodesse, &
simplicitas nemini nocere debet.

B.v.

Dolo

Dolo extortum, restituendum.

Tenetur hæres ex dolo defunctis.

Dolo non facit, qui iure utitur.

Qui iussu iudicis facit, non videtur
lo malo facere.

Fraus, & dolus nemini debent patro-
cinari.

Deceptis, non decipientibus leges su-
currunt.

Dolus malus punitur lege Talionis.

Imperitia excusat à dolo : Rusticitas
non excusat nisi casibus à iure ex-
pressis.

Doli ad culpam non est compensatio.

Dolus dolo compensatur.

Dolum ex perspicuis inditijs, & evide-
ti callidate probari convenit.

Non videtur dolo facere, qui suo iure
utitur.

Dolus malus à venditore abesse de-
bet.

Volenti dolus non infertur.

Condemnatus ob dolum infamiset
ob culpam non item.

Vbi est error tantum, ibi necessarium
cessat dolus.

Non potest dolo carere, qui imperitus
Magis

Magistratus non obtemperat.

Fraus in factis, dolus in verbis.

Fraus.

Fraus est accipere, quod non possis reddere.

Ius, & Iustitia.

Iustitia est constans, & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.

Iustitia est mater iuris.

Ius est ars boni, & æqui.

Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit.

Ius gentium est, quod per æque apud omnes gentes custoditur.

Ius Ciuile est, quod vnaquæque Ciuitas, vel regio sibi constituit.

Iurisprudentia est diuinarum, atq; humanarum rerum notitia, iusti atq; iniusti scientia.

Iuris præcepta sunt, honestè viuere, alterum non ledere, suum cuique tribuere.

Docet iustitia ne fallamus, iurisprudentia ne fallamur.

Parum

Parum est ius in Ciuitate esse, nisi
qui iura reddere possint.

Turpe est nobili viro, ius in quo ver-
tur ignorare.

Quod quis ob tutelam sui corporis
cerit, iure fecisse existimatur.

Iura non de singulis vel rebus, vel per-
sonis, sed generaliter constitu-
tur.

Nemo plus iuris transfert in alium
quàm ipse habet.

Sententia facit ius.

Quod iuris est in toto quoad totum
idem in parte quoad partem.

Omnia, quæ iure contrahuntur, con-
trario iure percunt.

In diuersis factis, si eadem sit ratio,
dem ius seruandum est. Nisi
prouideatur.

Partium consensu aliquid de iure
laxatur.

Ius publicum priuatorum factis
tari non potest.

Nihil de solennibus iuris temere
mittendum.

Ignorantia facti, non iuris excusatur.

In dubio præsumitur quis vti iure suo.

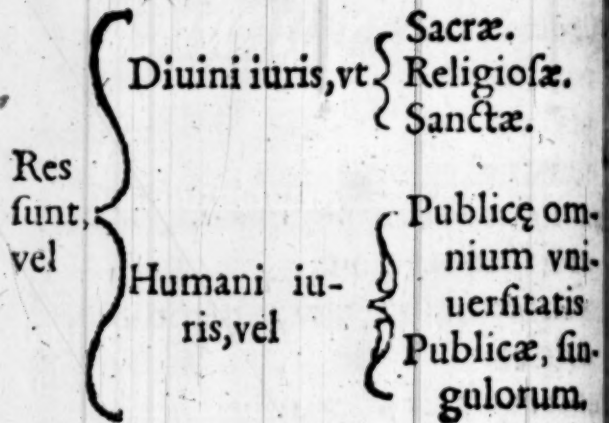
Iuris executio non habet iniuriam.
 Civilis ratio naturalia iura corrumpere non potest.
 Priuatorum conuentio publico iuri non derogat.
 Non videtur dolo facere, qui suo iure utitur.
 Ius personale cum persona finitur.
 Ius publicum violari non potest conuentione hominum priuatorum.
 Parum est ius nosse, nisi sint, qui velint exercere.
 Bonæ fidei non conuenit de apicibus iuris disputare.
 Nemo debet sibi ius dicere.

Iniuria.

Non inde nascuntur iniuriæ, unde oriuntur iura.
 Iniuria est, quicquid iure nō fit.
 Facit iniuriam, qui cū potest, non prohibet.
 Non est iniuria pati, quod prius feceris.

DIVI-

Divisio rerum.

Lex.

L Ex est commune præceptum, vi-
rorum prudentium cōsultum,
delictorum coërcitio, comamu-
nis Reipub. sponſio.

Legis virtus quadruplex.	{	Imperare.
		Vetare.
		Permittere.
		Punire.

Nemo solus præter Principem con-
dit

dit leges.

Iura non de singulis vel rebus, vel personis, sed generaliter constituuntur.

Quidam casus nullis legibus comprehenduntur: Nam leges feruntur de eis, quæ sæpe accidunt, non quæ raro contingunt.

In ambigua voce, legis accipienda est ea significatio, quæ vitio caret.

Lex in futurum vetans, præteritum indulget.

Princeps est lex animata.

Inueterata consuetudo pro lege custodienda.

Vigeat consuetudo, quæ contra legem non est.

Cōsuetudo, optima legum interpres.

Quod Principi placet, legis habet vigorem.

Cessat Lex ubi aduenit necessitas.

Legibus, non exemplis iudicandū est:

Nisi exempla nitantur legibus.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Cessante ratione legis, cessat ipsa lex.

Ratione deficiente, deficit lex.

Frustra inuocat auxilium legis, qui in
legem

legem committit.

Lex utilis interpretatione est adiuvanda.

Frustra feruntur leges, nisi puniantur delinquentes.

Lex est tranquillitatis mater.

In fraudem legis facit, qui salvis verbis legis, mentem eius circumvenit.

Lex est commune præceptum, vna voce idem loquitur omnibus.

Contra legem facit, qui id facit, quod lex prohibet.

Expediit Reipub. ne quis abutatur legibus.

Salus populi suprema Lex esto.

Leges sunt firmissimi Rerumpubli-
nerui.

Vbi Lex nõ distinguit, nec nos distinguere debemus.

Extra culpam, extra legis poenam.

Lex vnum includens, contrarium excludit.

Vbi Lex deficit, adhibenda sunt novis malis, nova remedia.

Leges vel desuetudine, vel tacito consensu, vel alijs postea legibus tolluntur.

Inter-

princeps solutus legibus, viuit tamen legibus.

De plenitudine Principis potestatis disputare, instar sacrilegij est.

Potestas Principis non est succincta legibus.

Ac septem à Iudice (maximè in criminalibus) spectanda sunt. Actus, Persona, Tempus, Locus, Qualitas, Quantitas, Euentus.

Exemplum.

Non exemplis, sed legibus iudicandum est: Nisi exempla nitantur legibus.

Male fit, quod exemplo fit.

Exempla mala sunt reprobanda, non imitanda.

Necessitas.

Cessat Lex vbi aduenit necessitas.

Necessitas non habet legem.

Necessitas non paret legi, sed legem

C.ij.

gem

gem parit.
 Quod aliâs est prohibitum, ex neces-
 sitate tolleratur.

Iudex.

Iudex debet iudicare secundum al-
 legata, & probata.

Iudicem boni, & innocentis viri of-
 ficio fungi oportet.

Iudicant vice sacra, & Regum instar fi-
 nem rebus imponunt.

Electa est iudicum fides, & industria,
 quæ & Deo, & Principi, & com-
 muni Reipub. præstandæ sunt.

Iudices esse prohibetur.	{	Lege	{	Senatu motus.
		Natura	{	Surdus.
				Mutus.
Moribus	{	Furiosus.		
		Impubes.		
		Fœminæ.		
		Serui.		

Sententia iudicis non præiudicat ve-
 ritati.

Apud

Apud quem iudicem fit actio, apud eundem fit reconuentio.

Error nominis iudicis non vitiat iudicium.

Infamis arbiter esse potest, non autem iudex.

Qui damnare non potest, nec potest absolvere.

Vbi lex directa non est, standum est arbitrio iudicis, aut producendum ad similia.

Iudex litem suam faciens, veram æstimationem litis præstare cogendus est.

Qui iudicem corrumpit litem perdit.

Delegatus delegare non potest.

Delegatus.

Iudicium.

N Vlla Ciuitas reuera Ciuitas est, nisi debito ordine iudicia fuerint constituta.

Itra id, quod in iudicium deductum est, potestas iudicis excedere non potest.

C. iij.

Confessio

Confessio extra iudicium, nihil v.
Faterur facinus is, qui iudicium
git.

Publicè interest propter iudicii
authoritatem, aliquando etiam
per errorem iudicatæ parere.

Ea quæ sunt moris, & consuetudo
in bonæ fidei iudicijs venire de
Res iudicata pro veritate accipitur
nec probetur contrarium.

Sententia. Sententia facit ius.

~~Sententia iudicis non præiudicat~~
ritati.

Contumax. Contumax à sententia non potest
pellare.

Arbiter.

IN re sua nemo potest esse arbiter
Infamis arbiter esse potest, non
rem Iudex.

Compromissio.

SI in tres fuerit compromissum
facit duorum consensus, præ

Quia liberum est cuique apud se
explorare, an expediat sibi consiliū.
Obligatio personalis non sequitur fū-
di possessorem.

Ad impossibile nemo obligatur.

Impossibile.

Bona fides.

Bonæ fidei non conuenit de api-
cibus iuris disputare.

Bona fides non patitur, ut bis idē *Exaetio.*
exigatur.

Bona fides ab omnibus exigit, ne quē
circumueniamus.

Bona fides, quæ in contractibus exigi-
tur, fidem summam desiderat.

In omni contractu bona fides præstā-
da est.

Contractus bonæ fidei per metum in-
itus, nullus est.

Actio.

Apud quem iudicem fit actio, a-
pud eundem fit reconuentio.

Sine

Sine actione proposita nemo experiri potest.

Actio famosa non temerè est instituenda, si alia quis experiri possit.

Personalis actio non datur in heredem seu, non egreditur personam.

Noxalis actio, deditione corporis, quod deliquit, euitatur.

Actio inanis est, quam inopia debitoris excludit.

Actor debet sequi forum rei.

Temerarius actor viatica, litisq; sumptus aduersario reddit.

Reus.

In pari causa potior est conditio rei, quam actoris.

In exceptionibus, reus partibus fungitur actoris. Proinde exceptionem, velut actor intentionem suam, probare debet.

Postulare.

Personæ turpitudine notabiles non postulant.

Non

Non po-
stulant. } Muliebria passi.
 } Turpes personæ.
 } Capitali crimine damnati.
 } Calumniatores.

Lis.

Triplex remedium } Sententiam.
litium finiendarum, } Translationem.
 per } Iusiurandum.

Ubi lis finienda, ubi contestata.

Destitit, non qui distulit, sed qui liti renunciauit in totum.

Ante litem contestatam est locus pœ- *Pœnitentia*
nitentiæ.

Litem perdit, qui iudicem corrumpit. *Corruptio.*

Probatio.

E I incumbit probatio, qui dicit, nō
qui negat.

Causam non allegans, non auditur. *Causa.*

Qui

Qui excipit, probare debet, quod excipitur.

Necessitas probandi incumbit illi, qui agit.

Ei incumbit onus probandi, qui non est in possessione, aut quasi possessione.

Negatiua. In negatiua iuris, ei qui negat incumbit probatio.

Iuramentum.

Iuramentum non extenditur ad incogitata.

Iuramentum habet vim probationis. vel. Perinde habetur, quod iuratum est, atque si probatum sit.

Nemini remittitur iuramentum, cum propter veritatem iurandum sit.

Quod reus iurauit, fideiussori prodest. Iusiurandū speciem transactionis continet.

In re debita, aut soluere, aut iurare oportet, si exigatur iuramentum.

Cui refertur iuramentum, si non iurauerit.

In exceptionibus, reus partibus fungitur actoris. Proinde exceptionem, velut actor intentionem suam, probare debet.

Exceptio reo competens, & fideiussori prodest.

Exceptio aliquando plus operatur, quam actio.

Præsumptio.

S Tandum præsumptioni, donec contrarium probetur.

Leui præsumptioni standum non est.

Consensus.

P Artium consensu, aliquid de iure relaxatur.

Consentiens in iudicem, facit non iudicem, esse suum iudicem.

Nihil est tam contrarium consensui,
D. quam

quàm error.

Patientia.

Consensisse non videntur, qui errant.

Patientia pro consensu habetur.

Qui non videt, non consentit.

Consentire videtur, qui non repugnat.

Cuius consensus in contrahendo, eius

dem in distrahendo requiritur.

Tacens.

Qui tacet, consentire videtur.

Qui tacet, non fatetur, sed verum

eum non negare.

Ambiguum.

IN ambigua voce, legis antepone-
est ea significatio, quæ vitio caret.

In oratione ambigua, quod dicenti
tilius est, accipi debet.

Quoties ambigua est oratio, comme-
dissimum est eam accipi sententia-
am, qua res, de qua agitur, magis va-
leat, quam pereat.

In ambiguo sermone non vtrunq;
cimus, sed duntaxat quod volumus.

Qui aliud dicit, quàm vult, neque
dicit, quod vox significat, quia non

vult.

vult. neque id quod vult, quia id non loquitur. Vel.

In ambiguo sermone neutrum est: Nō id quod vox significat quia id non vult: Non id quod vult, quia id non loquitur.

In ambigua voce, legis ea significatio est accipienda, quæ vitio careat, & minus noceat.

In rebus ambiguis, humaniorem sententiam sequi oportet.

In dubio, præsumitur quis vti iure suo. *Dubium.*

In re dubia benignior interpretatio est adhibenda.

Conditio.

Impleta videtur conditio, cum per aliquem non stat, quo minus impleatur.

Non expectatur conditio, cuius nihil operatur euentus.

Impossibilis conditio, pro non adscripta habetur, v.g. In testamento.

Impossibilis conditio non vitiat institutionem,

D. ij.

institutionem,

36.
tutionem, sed ipsa vitiatur conditio.

Prohibitio.

Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

Quod quibusdam prohibetur cæteris videtur esse permissum.

Qui non prohibet, iubet.

Qui non vetat peccatum, cum potest iubet.

Nullum crimē patitur is, qui non prohibet, cum prohibere potest.

Veritas. Opinio.

Pius veritas, quàm opinio ponderatur.

Vt ignorantia, sic communis opinio excusat.

Ignorantia. Ignorantia præsumitur, nisi scientia probetur.

Facti ignorantia nemini debet nocere.

Emptio.

R Ei suæ nulla est emptio. Vnde debitor pignus à creditore frustra emit, siue sciens, siue ignorans illud emerit. Quia nulla intercedit obligatio.

Non pretij numeratio, sed conuentio perficit emptionem.

Obscuritas pacti nocet potius venditori, quàm emptori.

Impleta videtur conditio, cum per emptorem non stat, quo minus impleatur.

Res emptæ ex mea pecunia, mea est.

Ex duobus emptoribus, ille potior est, cui tradita est possessio.

Trabes videntur traditæ, quas emptor signauit.

Arradatur, vt euidentius probetur, de pretio conuenire. Non quia sine arra non possit esse venditio.

Pretium loco rei succedit.

D. iij.

Arra.

Pretium.

Ven-

Venditio.

Qui rem vendit, ius rei vendit.
Venditor debet & res, & actionem
emptori præstare.

Dolus à venditore abesse debet.

Res vendita tradi debet vacua. Res
vacua est, quæ à nemine possidetur.

*Permuta-
tio.*

Venditio nuda consentientium volun-
tate contrahitur. Permutatio ex
tradita initium obligationi præbet.
Improbè facit, qui rem a se distractam
euincere conatur.

Si in sexu error sit, nulla est venditio.

Inuitus aliquando cogitur rem suam
vendere, si ea abutatur.

Si inauratum aliquid sit, quod aureum
putem, valet venditio.

Vinum.

Vinum tum plenissimè videtur esse
venditum, cum fuerit degustatum,
non cum vasa sint signata sine ge-
stacione.

Trabes.

Trabes videntur traditæ, quas emptor
signauit.

Locatio.

Locatio dominium non mutat.

Debi-

Debitor.

Debita ex paribus causis compensantur.

In diem debitor, si ante diem soluit, non repetit.

Debetur domino, quicquid ijs debetur, qui in eius sunt potestate.

Delicatus debitor est, qui nihil vult soluere. Onerosus Creditor, qui usque ad quadrantem, & vnguem omnia deposcit.

Ei qui sciens indebitum soluerit, nulla repetitio competit. *Indebitum.*

Fideiussor.

Fideiussor alterius iurisdictionis pro non dato habetur, nisi suo privilegio specialiter renunciaverit.

Quod reus iuravit, fideiussori prodest.

Non succurritur fideiussori minoris:

Ergo rescisso principali, non re-

D. iij. scindi-

scinditur accessorium.

Satisfactio.

Si semel fuerit satisfactum, rursus cauendum non est, quamuis egerint fideiussores.

Solutio.

Solutum ex falsa causa, repetitur. Non potest quis, creditore non consentiente, alibi soluere, quam in loco destinato.

Reproba pecunia non liberat solutorem.

Præsumptio habetur pro eo, qui accipit, debitas ei fuisse solutas. Nam

Qui soluit, modò sit homo diligens, & studiosus pater familias, nunquam præsumitur ita supinus, ut suas pecunias iactet, & indebitas effundat.

Si deficiat deditus, vel simplicitate gaudens, soluerit indebitum, qui accipit, debitum fuisse probare debet.

Numeratio, & acceptilatio æquiparantur.

Acceptilatio solutioni comparatur.

Repetitio.

Numeratio.

Acceptilatio.

Repetitio.

E I qui sciens indebitum soluerit,
nulla repetitio competit.

Quod meretrici datur, repeti non
potest.

In diem debitor, si ante diem soluit,
non repetit.

Solutum ex falsa causa, repetitur.

Restitutio.

Restitu- untur in integrū,	{	Lapsi	{	Ætate
				Absentia.
	{	Circūscripti	{	Metu.
				Calliditate.
				Iusto errore.

Minores non restituuntur in casibus
inopinatis, & fatalibus.

Minor aduersus minorem non resti-
tuitur in integrum.

Rogatus restituere cū volet, post mor-
tem, rogatus videtur, scilicet hære-
ditas.

D. v.

ditas.

ditatem.

Pars.

PArte retenta, retinetur ius totius
Appellatione partis pars dimidia
intelligitur.

Commodatum.

Qui aliter re commodata utitur
quàm oportet, non solum com-
modati, sed etiam furti tenetur.

Depositum. Depositarius non minorem depositum
quàm rebus suis diligentiam præ-
stare debet.

Pignus.

Quod accedit pignori pignus est.
Vt in equa prægnante pullus.
Vt res litibus implicata, non
potest

potest alienari, ita nec pignori dari.

Qui consentit ut pignus pignori detur, pignus remisisse videtur.

Quod quis emere non potest, quia commercium eius non est, iure pignoris nemo accipere potest.

Necessariae impensae factae in rem pignoratam, repetuntur.

Prius habens hypothecam, praefertur *Prius.*
tur Caesari.

Procurator.

Constituitur procurator,	{	Omniū rerum,	{	Ad negotia,	{	Coram.
		vel Vnius rei.		vel Iudicia.		Per nūcium, vel Per epistolam.

Procurator dicitur ex parte actoris, defensor ex parte rei.

Expensas voluptatis non repetit negotiorum gestor. *Negotiorum gestor.*

Mandatum.

Mandatum.

Qui fines excedit mandati, tenetur : scilicet actione mandati.
Quodammodo cum eo contrahitur
qui iubet.

Mandans non minus delinquit, quam
mandatarius.

Mandatum gratuitum esse debet.

Iussus.

Qui non vetat peccare, cum potest iubeat.

Ratihabitio.

Ratihabitum habet, qui quod factum
est, comprobatur.

In maleficio ratihabitio, mandato comparatur.

Principale.

Rescisso principali, rescinditur
accessorium.

Accessorium sequitur suum principale.

cipale.

Principale trahit ad se accessorium,
quamuis sit pretiosius.

Extincto principali, extinguatur ac-
cessorium.

Fundus. Instru- mentum.

F Vndō legato, instrumentum eius
non cedit, nisi specialiter expres-
sum sit.

Instrumentum fundi, est apparatus re-
rum, sine quibus exerceri nequiret
possessio.

Fructus pendentes pars fundi viden-
tur.

Per aliena prædia, inuito domino, au- *Aucupium*
cupium fieri non debet.

Fructus.

F Ructus pendentes pars fundi vi-
dentur.

In fructu id esse intelligitur, quod
ad

ad vsum hominis inductum est.
 Fœtus pecoris in fructu est.
 Partus ancillæ in fructu non est: Ab-
 surdum enim videretur hominem
 in fructu esse, cuius gratia omnes
 omnium rerum fructus natura cõ-
 parauerit.

Vsusfructus.

V Susfructus est ius vtendi fruē-
 rebus alienis, salua rerū sub-
 stantia.

In pecunia vsus, & vsusfructus idē.
 Quod fructuario non acquiritur, in
 proprietario quæritur.

Rei mutatione, aut interitu vsusfru-
 ctus tollitur.

Syluæ, si in sationē mutetur, perit
 vsusfructus.

Fructus sine vsu esse non potest, vsus
 sine fructu potest.

Non vtendo vsusfructus amittitur.

Inundatio. Inundatione maris amittitur vsusfru-
ctus, & proprietas.

Vsusfru-

ususfructus relictus duobus coniun-
ctim, altero non fruente accrescit
alteri.

usufructus relictus Ciuitati sine tem-
pore, ad centum annos valet: Quia
is finis vitæ hominis lōgissimæ di-
citur.

Navis dissolutæ extinguitur vsusfru-
ctus : Quamvis ex iisdem tabulis
compingatur : Non item si fracta
reficiatur.

Servitus.

NON vtendo seruitutes amittun-
tur.

Servitutes sunt { Personarum. { Usus.
 { { Usufructus.
 { { Actus.

{ Rerū, ut { Prædiorum. { Rusticorum. { Iter.
 { { Urbano- { Actus.
 { { rum. { Via.
 { { { Aquæductus.

Nulla

Nulla seruitus debetur per loca sacra
& religiosa.

Pati ut quis utatur seruitute, pro tractione habetur.

Iter est ius hominis eundi, & ambulandi, non autem iumentum agendi.

Actus est ius agendi vel iumentum, vel vehiculum.

Qui iter habet tantum, actum non habet.

Qui actum, simul & iter habet.

Via est ius eundi, ambulandi, & agendi iumentum, vel vehiculum.

Via iter, & actum in se continet.

Aqueductus, est ius aquæ ducendæ per fundum alienum.

Locis sacris nulla seruitus imponitur.

Nemo sibi ipsi seruitutem debet.

Pecunia.

IN pecunia usus, & usus fructus idem.
Reproba pecunia non liberat solventem.

Qui pecuniam communem inuadit,
vel in suos vsus conuertit, omni-
modo etiam mora non interueniē-
te præstabit vsuras.

Auro, vel argento legato, pecunia fi-
gnata non continetur.

Vsura.

V Suræ non propter lucrum pe-
tentium, sed propter mo-
ram soluentium infligun-
tur.

Qui pecuniam communem inuadit,
vel in suos vsus conuertit, omnimo-
do etiam mora non interueniente
præstabit vsuras.

Stipulatio vsurarum, in eo quod ultra
legitimum modum, non valet.

Creditor recipiendo minores vsuras
per longum tempus, videtur remit-
tere maiores : Scilicet, si hoc facit
non coactus.

E.

Possessio.

Possessio.

M Alæ fidei possessor confita
tollit, sed sumptus fructuum
deducet.

Melior est conditio in re pari posside
tis, quàm agentis.

Si dantis, & accipientis turpis causa sit
potior est causa possidentis.

Melius est incumbere rei, quàm
actioni.

Potior est in re pari causa possessoris
Falsa possessio, non est possessio.

Delictum.

P Er delictum beneficium legis
mittitur.

Delicta suos sequuntur auctoritate

Atrocioribus delictis, atrocior poena
irroganda.

Paria delicta mutua compensatione
tolluntur.

51.

Filio non debet nocere patris delictum.

Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere debet.

Maleficium. Voluntas.

Voluntas, & propositum distinguunt maleficia.

Voluntas in atrocioribus delictis facto comparatur.

Scelus cogitatum facti crimen habet. *Scelus.*

Affectus.

Non punitur affectus, nisi sequatur effectus.

Affectus in crimine læsæ Maiestatis punitur, quamvis non sequatur effectus.

Conatus non punitur, nisi sequatur effectus. *Conatus.*

E. ij.

Culpa.

52.
Culpa.

L Ata culpa æquiperatur dolo.
Culpa abest, si omnia facta sunt
quæ diligentissimus quisq; ob-
servaturus fuisset.

Error.

E Rrore introductum, consuetudine
obtentum, nullam vim ob-
tinet.

Nihil est tam contrarium consensui
quàm error.

Communis error facit ius.

Veritas facti errore scripti non debet
tatur.

Error non habet consensum.

Error in alieno facto iustus est.

Nihil facit error nominis, cum de con-
sensus constet, & materia.

Error iuris non excusat: Facti igno-
rantia nemini debet nocere.

Consentire non videtur, qui errat.

Error.

Errantis nulla voluntas.

Error non præiudicat veritati.

Error, cui non resistitur approbatur.

Vbi est error tantum, ibi necessariò
cessat dolus.

Error nominis non vitiat legatum:

Corporis autem secus.

Pœna.

Pœna vnius est metus multorum.

In dubijs pœnæ sunt potius mol-
liendæ, quàm exasperandæ.

Publicè interest nocentes puniri.

Expediit Reipub. ne crimina sint im-
punita.

Præmium & pœna firmissimæ Rei-
pub. columnæ.

Punitur qui in leges committit, non
qui legibus viuit.

Diuersitas factorum diuersitatem pœ-
narum exigit.

Delinquentes iterato puniuntur gra-
uius.

Non debet pœna maior esse, quàm
culpa.

E iij.

culpa.

In causis pœnalibus, benignius interpretandum.

In pœnalibus fauores ampliandi, od restringenda sunt.

In pœnalibus non fit extensio.

Atrocioribus delictis atrocior pœna irroganda.

Vbi lex non est, pœna est arbitraria.

Capitale.

Capitis accusatio ea est, cuius pœna mors, aut exilium esse solet.

Damnum.

Nemo ex alieno damno locupletari esse debet.

Pro damno fatali nemo tenetur.

Damnum cum lucro compensandum est.

Is damnum dat, qui dari iubet.

Damnum dat, qui damni occasionem præbet.

Damnum, quod quis ex sua culpa fecit, sibi imputare debet.

Compen

Compensatio.

Paria delicta mutua compensatio-
ne tolluntur.

Doli ad culpā non est cōpensatio.

Dolus dolo compensatur.

Debita ex paribus causis cōpensantur.

Damnū cum lucro compensandū est.

Aduersus fiscum admittitur compen-
satio, sicut contra priuatum.

Maritus accusans vxorem pro adulte-
rio, repellitur propter lenocinium.

Capitis diminutio.

Tri- plex capi- tis di- mi- nu- tio.	Max- ima cum	Libertas. Ciuitas. Familia.	} amittitur.
	Me- dia cū	Ciuitas amittitur & Libertas.	
	Mini- ma cū	Libertas & ciuitas retinentur & Familia mutatur.	
		E.iiij.	<u>Calum-</u>

Calumniari.

Calumniator est, qui falsa crimina scienter intendit.

Dicitur calumniari, qui non probat quod intendit.

Furtum.

Furtum inter casus fortuitos non computatur.

Furtum etiam in re furtiva committitur.

Aleator.

Furtum factum in domo aleatoris tempore lusus, impunè fit.

Latro.

Latro de die, fures de nocte censentur.

Infamis.

Infames
sunt,

Miles ab exercitu ignominiose dimissus.

Miles exauctoratus.

Ludicra pronuncians in scena.

Lenocinium faciens.

Ducens, aut nubens infra tempus luctus: scilicet infra annum.

Inf.

Infames { Iure, vel
Facto.

Infamis non fert testimonium.

Damnatus calūniæ infamis efficitur.

Non poena, sed causa facit infamem.

Verbera non faciunt infamem, sed sententia.

Condemnatus ob dolum infamis est, ob culpam non item.

Infamis arbiter esse potest, non autem iudex.

Prædo.

Prædo est, qui nullam causam habet possidendi.

Qui dolo caret, prædo non est.

Non debet esse melioris conditionis prædo, quàm iustè possidens.

Prodigus.

Prodigo, qui neque tempus, neque finem expensarum habet, tamdiu curator dandus est, quous-

E.v.

que

que sanos mores receperit.

Monetarius.

Poenā corruptæ monetæ, est æthoris concrematio.

Falsans monetam Cæsaris, igne comburitur, & eius bona confiscantur.

Tenetur crimine læsæ Maiestatis, qui monetam corrumpit.

Pro hoste habetur publico monetæ corruptor.

Medicus. Ma-

gia. Deportati.

Medicus imperitè secans, tenetur lege Aquilia.

Magici libri comburendi sunt.

Sunt enim improbatæ lectionis.

Deportati mortuorum loco habentur.

Miles

59.
Miles.

Negotia militaria possunt quolibet die expediri.

Exauctoratus est, cui detracta sunt insignia militaria.

Honesta.

Misio à Ignominiosa.

Militia, Causaria.

Muneris subeundi causa.

Metus.

Quod vis, metusue causa fit, ratum esse non debet.

Quod vi atroci fit, id quoque metu fieri dicitur.

Contractus bonæ fidei per metum initus, nullus est.

Navis.

Culpæ reus est, qui nauem à se petitam, aduerso tempore nauigatum

gatum misit, si naufragio peremptus
est.

Navis dissolutæ extinguatur usus
ctus: Quamvis ex iisdem tabulis
compingatur: Non item, si fracta
reficiatur.

Nautæ.

Navis à pyratibus redempta, adiumentum
omnium redimenda est.

De damno fatali nautæ non tenentur
neque de vi maiori, aut casu fortuito.

Exercitor.

Exercitor præstat factum omnium
nautarum in ipsa naui.

Omnia facta Magistri debet
præstare, qui eum præposuit, scilicet
exercitor.

Iactus.

Si navis leuandæ causa, iactus mer-
cium factus sit, omnium contri-
butione

butione sarciatur, quod ab omnibus factum est. Nam *Æquissimum* est, commune detrimentum fieri eorū, qui propter amissas res aliorū, merces suas saluas habēt.

Res iacta domini manet, nec fit apprehendentis, quia pro derelicto non habetur.

Sicut ei, qui perdiderit merces, subuenitur, ita & ei, qui deteriores propter iactum res suas habere cæpit.

Qui seruandarum mercium suarum causa, alienas merces in mare proijcit, nulla tenetur actione.

Privilegium.

Priuegium personale cum persona extinguitur.

Priuegium facilius tollitur, quā ius commune.

Priuegium personale non transit ad hæredem.

Favor.

Favor.

Favor ampliandus, odia sunt restringenda.

Benignitas præferenda rigori.

Potest quis renūciare ei, quod in summa fauorem introductum est.

Personale.

Quod personæ cohæret, morte extinguitur.

Quod personale est, ad hæredem non transmittitur.

Ius personale cum persona finitur.

Beneficium personale cum personæ morte extinguitur.

Liberatio personalis nō transit in hæredem. *The releasing of any thing that is due.*

Vniuersitas.

Quod debet vniuersitas, non singuli debent.

Quod

Quod debetur vniversitati, singulis
non debetur.

Societas.

Iniquissimum genus societatis est,
ex qua quis damnum, non etiam
lucrum expectat.

In societate, delictorum turpis est, &
fæda communio.

Rerum inhonestarum nulla est socie-
tas.

Qui societatem in tempus coit, eam
ante tempus renunciando, socium
a se, non se a socio liberat: Proinde
compendij nullam partem feret, di-
spendij portionem præstabit.

Fiscus.

Priuatus prior in tempore, præfer-
tur fisco in iure.

Aduersus fiscum admittitur com-
pensa-

pensatio, sicut contra priuatum.
Fisco applicatur, quod indigno au-
tur.

Fiscus semper diues est, & ideo non
risdat.

Matrimonium.

*Spado.
Castratus.*

Est matrimonium, & dos, & do-
actio inter mulierem, & spado-
nem: Non etiam inter castra-
tum, & mulierem.

Mulier maritum, qui in expeditione
est, per quadriennium expectare
netur.

Ante quinquennium vxor nullam ha-
bet licentiam ad aliud matrimonium
migrandi, quamdiu certum est ma-
ritum viuere in captiuitate.

Nuptiæ.

Consensus facit nuptias, non con-
cubitus.

Non videtur nupta, quæ virum

pati non potest. Proinde
 legatum, puellæ, Quodocúnq; nu-
 pserit, si minor quàm viripotēs nu-
 pserit, nō antea debebitur legatum,
 quàm viripotens esse ceperit.

Dos.

Vbi sunt incestæ nuptiæ, nulla
 dos peti potest.

Dos dicitur in bonis viri, quoad
 dominiū, sed quoad ius, ipsius vxo-
 ris.

Vxor.

Vxor sequitur forum mariti.

Vxor dignitatis nomen est, non
 voluptatis.

In honorem matrimonij, turpis actio
 aduersus vxorem negatur: Veluti
 actio furtiua, in cuius locum succe-
 dit actio, Rerum amotarum.

F. *Divortium.*

Diuortium.

PErindè habetur, quod donat
est diuortio intercedente, &
donatum non fuisset.

Diuortium fieri potest propter fac
dotium, sterilitatem, senectutem
valetudinem, aut militiam.

Repudium. Diuortium fit inter coniuges, repud
inter sponfos.

Adulterium. Stuprum.

MAritus accusans vxorem p
adulterio, repellitur prop
Leocinium.

Lenociniũ.

Stuprum committitur in vidua, & r
gine.

Concubina.

Facinus est filium attingere concub
nam patris.

Spurius. Filiatio.

SPurius cognatos non habet: Q

non constat de patre, vnde cognationis iura oriuntur.

Filiatio non potest planè probari.

Pater. Filius.

Pater is est, quem nuptiæ demonstrant.

Mater semper est certa.

Filius sequitur matrem quoad ingenuitatem: quoad familiam, & hæreditatem patrem.

Filius non portabit iniquitatem patris.

Donatio.

In pso iure, quæ inter virum & vxorẽ donationis causa geruntur, nullius momenti sunt.

io. Inter virum, & vxorem, mortis causa donationes receptæ sunt: Quia hoc tempore desinunt vir, & vxor esse.

F. ij.

Valet

Valet inter virum & vxorem donatum
 si cum ante mortem non poenitent
Perinde habetur, quod donatum
 diuortio intercedente, ac si dona-
 tum non fuisset.

Mortis causa donationes vice lega-
 rum funguntur.

Est contra sexus naturam, muliere
 viro donare.

Testamentum.

Furiosi, & dementis nullum est
 stamentum.

Agens de inofficioso testamento
 nec probans, amittit quod ei ex tes-
 tamento relictum est.

Transactio, testamētum inofficiosum
 validum efficit.

Qui aliqua ex parte voluntatem testa-
 toris approbat, repellitur à quæ-
 re inofficiosi.

Voluntas defuncti strictè interpreta-
 da non est.

Testamenti tabulæ deponuntur apud
 eum

donat
cenite
atum
si don
legat
uliere
eum, qui ex maiori parte hæres est.
voluntas est ambulatoria vsque ad vi-
tæ supremum exitum.

solus ille facit testamētum, qui habet
ex iure testamenti facturam.

prius fœminæ conceditur testamenti
factio, quàm viro. Scilicet fœminæ
ad duodecimum: Viro ad decimum
quartum.

Obsides testari non possunt, nisi ijs à
Principe permittatur.

Testamentum apud hostes factum in
captiuitate, quamuis quis reuerta-
tur non valet.

Incertus de statu suo, non potest testa-
mentum condere: Quia incertus
certum non potest statuere.

Ob crimen famosum damnatus, inte-
stabilis fit.

Testamentum, quod ab initio non va-
let, tractu temporis non conuale-
scit.

Qui ad iudicium testis esse non potest
non potest ad testamentum.

Muliebri testimoniū ad testamentum
iure Ciuili prohibetur, Non etiam
iure Canonico.

F.iiij.

Con-

Conditio testium tempore conditi testamenti inspicienda est.

Filij in testamento aut exhæredandi aut instituendi sunt.

Filius præteritus inutile efficit testamentum, si in paterna sit potestate.

Testamentū } **Posteriore testamento ritè perfecto.**
rumpitur, & } **Agnatione sui hæredit.**
fit irritum } **Nō adita hæreditate ab eo qui est hæres.**

Si quis damnatus capite, in integrum indulgentia Principis restituatur, testamentum eius conualescit.

Sine hæredis institutione, nihil in testamento scriptum valet.

Nouissima voluntas prius testamentum rescindit.

Impossibilis conditio non vitiat institutionem, sed ipsa vitatur conditio.

Publicè interest suprema hominum iudicia exitum habere.

Oratio imperfecta perficitur ex præsumpta voluntate defuncti.

Ineptæ voluntates defunctorum, non sunt seruandæ.

Rogatus restituere cum volet, post mortem, rogatus videtur. Scilicet hæreditatem.

Authoritas testatoris, quandoque interuentu Iudicis gubernatur. Videlicet, quæ potest esse damnosa hæredibus: Nam neque oratio spernenda, neque oratio obseruanda est.

Nouissima voluntas seruanda est.

Codicillis non datur hæreditas.

Codicillus.

Intestatus.

Intestati propriè dicuntur, qui cum possent testamentum facere, nulum condiderunt.

Hi gradus vocantur ab intestato. Primum, Sui hæredes. Secundò, legitimi. 3. proximi Cognati: Deinde, Vir & vxor.

Lege intestabilis dicitur, qui neque potest facere testamentum, neque cuiquam esse testis, nec quisquam sibi.

Infamis ob carmen famosum, intestabilis.

F.iiij.

Legatum.

Legatum.

IN legato, Matri cum liberis, alteri mortuis, alteri fit accretio.

Verba repugnantia, vel ambigua legatum vitiant.

Error nominis non vitiat legatum: Corporis autem secus.

Si debitor creditori legat id, quod debet, nullum legatum est.

In dubio, minus legatum soluitur.

Quantitas in eodem testamento legata sæpius, bis peti potest: Non autem corpus: Quia eadē res sæpius præstari non potest: Eadē summa multiplicari potest.

Legatarius mortuus priusquam dies legati aduenerit, non transmittit legatum ad hæredem.

Hæres tenetur de casu, qui post moram accidit.

Legatum obscurum ex coniecturis declarandum.

Turpia legata pro non scriptis habentur.

Defectus conditionis inualidæ, non perimit

perimit legatum.

Falsa demonstratio non perimit legatum.

Legatum contra ius, & bonos mores, inutile est.

In ambiguo, cui relictum sit legatum, hæres eligere potest, cui soluat: Veluti, cum plures sunt eiusdem nominis.

In alternatiuis, in dubio electio est legatarij.

Legatum relictum, viæ reficiendæ, summa non ascripta, valet: Et quantitas iudicis officio definiri debet.

Legatum relictum Principi, si ante decesserit, transit in successorem.

Quadrigæ legatum, equo mortuo extinguitur.

Legato fundo, utique ea legantur, quæ ad culturam fundi spectant: Non ea, quæ ad eius ornatum, vel custodiam pertinent.

Sicui lana legetur, id legatum videtur, quod tinctum non est.

Ouibus legatis, neque agni, neque arietes continentur.

Ouium grege legato, & arietes, & agni debentur.

F.v.

deben-

debentur.

Falsa demonstratio non vitiat legatum: Si de corpore constet.

Sufficit anni initium esse ceptum, vel legatum annum petatur. Vnde si ingressu anni decesserit legatarius, eius anni legatum in hæredē transmittit.

Secus de legatario fructuario, si matris frugibus nondum perceptis decesserit.

Fundo legato, instrumentum eius non cedit, nisi specialiter expressum sit.

Legatis alimentis, modus boni viri arbitrio constituendus est.

Auro, vel argento legato, pecunia signata non continetur.

Impossibiles conditiones ascriptæ testamento, pro nullis habentur: unde

Impossibilis conditio non vitiat legatum.

Debetur legatum, quod sub conditione turpi legatur. Quoniam pro non scripta turpis conditio habetur.

Legatum puellæ, quandocunque nupsit, non ante debetur, quam viripotens esse ceperit.

Inter legatarios nullus seruatur ordo,
sed simul omnes ius æqualiter tuta-
tur.

Testis.

Qui ad iudicium testis esse non po-
test, non potest ad testamen-
tum.

Muliebri testimonium ad testamen-
tum iure Ciuili prohibetur: Non
etiam iure Canonico.

Conditio testium tempore conditi te-
stamenti inspicienda est.

Testis causam sui testimonij dicere de-
bet.

Lex Iulia adulterij damnatam testem
produci, vel dicere testimonium in
aliqua causa vetat.

Vnus testis inducit præsumptionem,
vel semiplenam probationem.

Vnus testis, nullus testis.

Multi testes singulares, pro vna habentur.
Sunt singulares qui idem non
deponunt.

Falsus

Suspectus.

Falsus testis periurij reus.

Testis loquens obscure, non habetur
pro falso, sed pro suspecto.

Testis falsus alter Iudas.

Latro gladio, fur laqueo, falsus testis
ignominia puniendus est.Puniuntur falsi testes, ut infames, &
periurij rei.*Suspectus.*Suspectus est, qui operam suam ingerit
inuito.*Monumen-
tum.*Monumenta publica testibus sunt po-
tiora.*Causa.***T**estis causam sui testimonij di-
cere debet.Causam non allegans, non au-
ditur.*Hæres.***H**æres eadem est persona cum de-
functo.

Hæres

Hæres tenetur de casu, qui post mortem accidit.

Quod affectu liberorum datum est, id ad externos hæredes transire non debet.

Turpia lucra ab hæredibus sunt extorquenda.

LUCRIUM.

Inter cohæredes commoda, & incommoda communicanda sunt.

Soluendo videtur hæreditas, quæ invenit hæredem.

Non eodem modo parentibus, quo liberis debetur hæreditas: Nam, Parentes ad bona liberorum admittuntur pietatis causa, & in solatium filiorum amissorum: Liberi ex naturæ vinculo, & communi parentum voto.

Post decem menses à morte paterna natus, non admittitur ad legitimam hæreditatem.

Exhæredatus, vel præteritus, docebit se immerentem fuisse.

Exhæredatus.

Exhæredatus aliquid ex testamento accipiens, à querela inofficiosi excluditur: Quia iudicium defuncti agnoscere videtur.

Bona.

Bona. Bonorum possessio.

Bona intelliguntur, quæ superfice
deducto ære alieno.

Bonorum possessio, ius est persequendi, retinendique patrimonij, seu rei, quæ cuiusque fuerit temporis mortis.

Bonorum possessio, iuris est magis, quam corporis possessio.

His duntaxat bonorum possessioni locus est, qui inter hæredes numerantur.

Liberis, parentibusque intra annum bonorum possessio peti permittitur.

Quia penè ad propria bona possidenda veniunt.

Alimentum.

Legatis alimentis, modus boni viri arbitrio constituendus est.

In alimentis, & vestitus, & habitatio

tatio continentur : Non autem in
cibarijs.

Educare, & alimēta præstare exæquā-
tur.

Vulgò quæsitus à matre, & mater ab
illo ali debet.

Non est alendus à patre, qui patrem
defert.

Libertas.

Libertas est res inæstimabilis.
Semel pro libertate dictam sen-
tentiam retractare nō oportet.
Liber homo non recipit æstimatio-
nem.

Minor. Tutrix.

Minores non restituuntur in ca-
sibus inopinatis, & fatalibus.
Minor aduersus minorem non
restituatur in integrum.

Minores decepti restituuntur in inte-
grum.

Non

Non succurritur fideiussori minor
Ergo quandoque rescisso principio
non rescinditur accessorium.

Pupillus.

Pupillus meliorem suam conditionem
facere potest sine tutoris authori-
tate.

Mater, & auia tutrices filiorum esse
possunt, si renunciauerint secundis
nuptijs.

Gradus affinitatis.

Gradus affini- tatis.	{	Superio- ris sunt ordinis	{	Parentes.
		Inferioris,		Liberi.
		Extraneos, sive a latere,		Fratres, & sorores.

Parentes usque ad tritauum proprijs
vocalibus nominantur, Vltcrius Ma-
iores appellantur.

Liberi usque ad trinepotem dicuntur
omnes: Vltra hos posteriores vocan-
tur.

tur.
 gnati, cognati sunt virilis sexus, ab eodem orti.

Consobrini sunt, qui ex duabus sororibus nascuntur.

Cognati, quasi vna, communitérue nati, vel ab eodem orti, progenitiuè.

Affines sunt, viri & vxoris cognati.

Affines.

Gradus ab intestato.

HI gradus vocantur ab intestato.
 Primum, sui hæredes, 2. legitimi. 3. proximi cognati: Deinde vir & vxor.

Proximus. Vltimus.

Proximus est, quem nemo antecedit: Vltimus quem nemo sequitur: Interdum primus, postremusque habetur, qui solus occurrit.

Proximus agnatus intelligitur, etiam

G.

qui

qui solus est, quémque nemo ante
cedit.

Ultimus, seu supremus dicitur, quia
nemo sequitur, etsi nullus precedat.

Superstes. Con- ceptus.

Pro superstitie habetur, is qui
vtero est.

Cōceptus in vtero, quodammodo
in rerum natura esse existimatur.

Partus.

Partus sequitur ventrem.

Nō debet calamitas matris circumferre,
qui in ventre est.

In dominio fœtus sequitur matrem.

Vt in equa, quā equus alterius partum
gnantem fecerit.

Partus ancillæ in fructu non est: Ab

furdus

fursum enim videretur hominem
in fructu esse, cuius gratia omnes
omnium rerum fructus natura cō-
parauerit.

Fines. Insula.

Vdex cognoscens de finibus, sequi
debet antiquos terminos, & vete-
ra monumenta.

Insula, pars est cuiusque prouinciæ.

Factum.

N diuersis factis si eadem sit ratio,
idem ius statuendum est, Nisi le-
ge prouideatur.

Multa remanent facta, quæ de nouo
feri prohibentur.

Ignorantia facti, non iuris excusatur.

Quædam fiunt tacite, quæ expresse
feri non possunt.

Factum pro infecto haberi non po-

G. ij.

test.

test.

Facti ignorantia nemini debet nocere.

Factum vnus, non debet alteri nocere. Scilicet, qui nihil fecerit.

Non quid factum sit, sed quid fieri debeat est spectandum.

Domus. Habitatio.

Ædificium.

Nemo de domo sua temere extrahendus.

Domus cuique tutissimum fugium est, ac receptaculum.

Domus cuique tutissimum acylum.

Legata habitatione simpliciter, usque ad mortem legatur.

Ædificium, soli conditionem sequitur.

Sacra.

Res sacra æstimationem non recipit.

Sanctum est, quod ab iniuria hominum.

hominum defensum, ac munitum
est.

Ede sacra terræmotu diruta, locus æ-
dificij non prophanatur.

Locis sacris nulla seruitus imponitur.

Pontifex.

Nihil Pontifici indignius, quàm
iniquitatis, & auaritiæ infamiam subire.

Oportet Pontificem esse moribus, li-
teratura, & pietate insignem.

Aurum templi sanctius ipso templo.

Donum super altare, maioris reueren-
tiæ, quàm ipsum altare.

Posse.

Honestè quod nō possumus, pos-
se non dicimur.

Id possumus, quod iure possu-
mus.

G. iij.

Coniun-

Coniunctio.

Coniunctio posita inter incompatibilia, resoluitur in distinctionem.

In coniunctionibus ordo nullus est.
Néque refert vtra primò ponatur.
u.g. In legatis.

Significatio

vocum.

Perfectum est, quod ex omnibus suis partibus constat.

Fur.

Latrones de die, fures de nocte censentur.

Gesta sunt, quæ extra iudicium sunt.

In iudicio dicuntur acta.

Calliditas est in tacendo, fallacia in mentiendo.

Necessariæ personæ sunt, filij & senes.

Exauctoratus est, cui detracta sunt insignia militaria.

Præ-

Præuicator est, qui aduersam partem
adiuuat, prodita causa sua.

Clumniator est, qui falsa crimina sci-
enter intendit.

Procurator dicitur ex parte actoris,
defensor ex parte rei.

Destitit, non qui distulit, sed qui liti
renunciavit in totum.

Transfuga dicitur, qui ad hostes fu-
git vel tempore belli, vel inducia-
rum.

Cedit dies, cum aliquid incipit deberi.

Venit dies, cum peti potest.

Forma est, quæ dat esse rei.

Forma

Delicatus debitor est, qui nihi vult sol-
uere. Onerosus creditor, qui usque
ad quadrantem, & ad vnguem om-
nia deposcit.

Res vacua est, quæ à nemine posside-
tur.

Diuortiū fit inter coniuges, repudium
inter sponsos.

Actio inanis est, quam inopia debito-
ris excludit.

Stuprum cōmittitur in vidua, & vir-
gine.

Reddendi verbum, & per se dandi si-
gnifi-

G.iiiij.

gnifi-

Suppellex.

gnificationem recipit.
Vasa non solum vulgaria, sed & pretiosa in suppellectile sunt.

Vestis.

Vestis appellatione suppellex non continetur.

In alimentis, & vestitus, & habitatio continetur. Non etiam in cibariis.

Proximus agnatus intelligitur, etiam qui solus est, quemque nemo antecedit.

Ultimus, seu supremus dicitur, quem nemo sequitur, etiam si nullus precedat.

Fraus.

Fraus in factis, dolus in verbis.

Rixa est duorum, tumultus multorum.

Vinum.

Vinum peculiare.

Vinum paternum.

Vinum vetus. Peculiare dicitur, quo serui utuntur. Paternum, quod ad usum est patrisfamilias. Vetus, anni prioris vinum.

Armatus est, qui habet aliquid, quo nocere potest.

Armorum appellatione, fustes, & lapides intelliguntur.

Vari.

Varia.

Non videtur re exclusus, cui citò
auferri potest.

Si dantis, & accipientis turpis
caussa sit, potior est conditio possi-
dentis.

Facti scientiam habet, qui habet pa-
tientiam.

Scit, qui patitur.

Vt ignorantia, sic communis opinio
excusat.

Quodammodo cum eo contrahitur,
qui iubet.

In dubio, præsumitur quis vti iure
suo.

Potest quis renunciare ei, quod in su-
um fauorem introductum est.

Imperitia culpæ annumeratur.

Natura rerum comparatum est, vt
plura sint negotia, quàm vocabula.

Quod illicitè adiectum est, pro non
adiecto habetur.

Dignitas liberis quesita, propter cri-
men patris auferenda non est.

Indubitabile signum, nomini æqui-

G.v.

pollet.

Signum.

pollet.

Nutus interuenit, vbi voce non est opus.

Masculinū. Sub fœmineo non continetur masculinum: Sed e conuerso.

Non est receptum, vt cui nihil dederis, eum rogando obliges. u.g. in fidei commissario.

Præmium, & pœnam ex eodem facto interdum quis consequi potest. v.g. Libertus, qui patronū accusat post mortem, propter ingratitudinem legatum amittit, quamuis propter accusationem præmium ineruit.

Alternatiua. In alternatiuis sufficit alterum impleri.

Non dicitur desinere, quod esse non incipit.

Res tantum valet, quantum communiter vendi potest.

Publica utilitas est, filiorum in parentes impietatem puniri.

Melius est iucumbere rei, quàm actioni.

Qui non facit, quod facere debet, facit aduersus ea, quæ non facit.

Qui facit, quod facere non debet, non facit.

facit id, quod facere lege iubetur.

Id possumus, quod iure possumus.

Satius est impunitum facinus relin- *Innocens.*
quere nocentis, quàm innocentem
damnari.

Filio non debet nocere delictum pa-
tris.

Præsumitur ignorantia, nisi probetur
scientia.

Par crimen est rapere, & rapinam re-
ceptare.

Cogitationis poenam nemo patitur.

Actus extrinsecus, probat intrinsecū
animum.

Inimica per mores cognoscimus exteriores.

Nemini malitia sua debet esse lucro-
sa.

Ne quis ex eodem crimine poenam,
& præmium sentiat.

Simplicitas nemini debet esse dam-
nosa.

Iure naturæ æquum est, neminem cū
alterius detrimento, & iniuria fieri
locupletiores.

Præcepta festinatio, & moratoria cun-
ctatio nocent.

Nihil tam naturale, quàm eodem mo-
do

do aliquid dissolui, quo sit intro-
ductum.

Omnia, quæ iure contrahuntur, con-
trario iure pereunt.

Cuius consensus in contrahendo, e-
iusdem in distrahendo requiritur.

Ex malis moribus ortæ sunt bonæ le-
ges.

In rebus novis constituendis, euidem
utilitas esse debet, vt recedatur ab
eo, quod diu æquum visum est.

Scelus cogitatum facti crimen habet.

Regula.

Nemo plus iuris transfert in aliū
quā ipse habet.

Perfectum est, quod ex omni-
bus suis partibus constat.

Non intelligitur posse, qui non hone-
stè potest.

Non dicitur fieri, quod non legitime
fit.

Expediit Reipub. ne quis re sua male vi-
satur.

Cessan.

Cessante causa, cessat & effectus.

Quod nullius est, occupanti conceditur.

Semel malus, semper præsumitur malus: Intell. in eodem genere mali;
Et donec probetur contrarium.

Quod quis per aliū facit, per seipsum facere videtur.

Quod in vno conceditur in cæteris prohibetur.

Cum quid prohibitum est, & id quod ex eo sequitur, prohiberi videtur.

Debet cuique in sua persona placere, quod placuit in aliena.

Qui non improbat, approbat.

Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.

Concesso aliquo conceduntur & ea, sine quibus illud esse non potest.

Cui conceditur quod maius, conceditur & id, quod minus est.

Noxa caput sequitur.

Noxa

Quod commune est, meum est.

Qui per alium facit, per se facere videtur.

Vtile per inutile vitiari non debet.

Quod iuris est in toto quoad totum,
idem

idem in parte quoad partem.

Contrariorum eadem est disciplina.

Quod fieri non debet, factum tamen tenet.

Quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debet.

Videntur omnes facere, quod maior pars facit.

Quod ab initio non valet, tractu temporis conualescere non potest.

Oneratus in vno, in altero debet releuari.

Quod non valet, vt ago, valeat vt valere potest.

Qui patitur, quod prohibere potest, ipse facere videtur.

Nihil facile mutandum ex solennibus.

Coacta voluntas, voluntas non est.

Malitia sua nemini debet esse lucrosa, neque simplicitas cuiquam damnosa.

Officium publicum nulli debet esse damnosum.

Ratio eadem cum dicto, nihil concludit. Vt, possideo, quia possideo.

Meum est, quod ex re mea superest:

Vt corium ex boue mortuo.

In dubio, indefinita locutio æquipol-
let vniuersali.

Concesso aliquo, videtur & id conce-
di, sine quo illud esse non potest.

Melior est conditio occupantis.

Vbi lex non distinguit, nec nos distin-
guere debemus.

Paria sunt ab initio aliquid esse tale,
vel ex post facto deuenire ad tale.

Qui pares sunt in tempore, pares sunt
in iure.

Patientia pro consensu habetur.

Limitata dispositio limitatum produ-
cit effectum.

Qui prior est tempore, potior est iure.

Afflictus in vno, releuandus est in al-
tero: Ne afflicto detur afflictio.

Quisque legem suæ rei potest dicere.

Paria delicta, mutua compensatione
tolluntur.

Frustra inuocat auxilium legis, qui in
legem committit.

Lata negligentia fraudi æquiperatur.

Volenti, & consentienti non fit fraus,
aut iniuria.

Impossibilis conditio, pro non adiecta
habetur. v.g. in testamento.

Publicè

Publicè expedit, suprema hominum
iudicia exitum habere.

Generi per speciem derogatur.

Qui omne dicit, nihil excipit.

Extincto principali, extinguitur ac-
cessorium.

Speciale derogat generali.

Accessio cedit principali. Vnde gem-
mae argento, aurumque inclusae, cedunt
auro: Velut in legato.

Secretorum secreta debet esse ratio.

Nemo debet sibi ius dicere.

Agentes, & consentientes pari poena
plectuntur.

Qui tacet consentire videtur.

Qui non prohibet, iubet.

Factum unius non debet alteri nocere.

Alter non debet facto alterius pro-
grauari.

Delicta suos sequuntur authores.

Vox unius, vox nullius.

Vbi eadem est ratio, idem ius statuen-
dum est.

Posita causa, sequitur effectus.

Lex unum includens, contrarium excludit.

Limitata causa limitatum producit
effectum.

Eius est nolle, cuius est velle.

Accessorium sequitur suum principale.

Non punitur affectus, nisi sequatur effectus : Contra, in crimine læsæ Maiestatis.

Quod quisque iuris in alium statuerit, ut ipse eodem iure utatur, necesse est.

Culpa caret, qui scit, nec prohibere potest.

Plus valet specialis concessio, quàm Concessio generalis.

Demonstratio plerunque vice nominis fungitur. Demonstratio.

Ad impossibile nemo obligatur.

Extra culpam, extra legis pœnam.

Contrariorum eadem est disciplina.

Utilitas communis priuatæ antepo- Utilitas.
nenda.

Sententiæ.

Quæ non prosunt singula, multa inuuant.

H.

In

In honore inest onus.

Frustra inuocat auxilium legis, qui in
legem committit.

Legio ex alijs militibus,	eadem
{ Nauis ex alijs tabulis,	{ sem-
{ Populus ex alijs homi- nibus	{ per di- cuntur.

Infantem tuetur innocentia consilij,
furiosum infœlicitas fati.

Maiores minimè lugendum putave-
runt eum, qui ad patriam delēdam,
parentes, aut liberos interficiendos
venerit.

Iure naturæ æquum videtur, nemi-
nem cum alterius detrimento fieri
locupletiores.

Trita mancipia, & veterana, difficile
est ad frugem melioris vitæ reuo-
care.

Segnius expediunt commissa nego-
tia plures.

Vitanda præceps festinatio, & mora-
toria cunctatio.

Reipub. salus, cuiusque incolumitas.

Afflicto afflictio non est adhibenda.

Contemnēs maiora, negligit minora.

Qui prodigus est sui, nō parcat aliens.

Melius

Melius est vnum Ciuem seruare, quàm
multos hostes perdere.

Vitium virtutem mentitur.

Eius est nolle, cuius est velle.

Quod tibi non vis fieri, alteri ne fece-
ris.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Quod ubi vis fieri, mihi fac: Quod non
ubi, noli.

Sic potes in terris viuere iure poli.

Nō est iniuria pati, quod prius feceris.

Qui sibi non parcat, nemini parcat.

Morti comparatur seruitus.

Sapiens non potest fallere, nec vult
falli.

Sententiæ aliundè

collectæ.

HAud minus turpia sunt Principi
multa supplicia, quàm medi-
co multa funera.

Defunt inopiæ multa, avaritiæ om-
nia.

Perdenda sunt multa beneficia, vt se-

H.ij.

me

mel ponas benè.

Nullum putaueris locum sine teste.
Cupiditati satis est nihil, naturæ eti-
am satis est parum.

Fraus est accipere, quod nō possis red-
dere.

Bona fama in tenebris propriū splen-
dorem obtinet.

Etiā cum infamia, iustus esse debes.
Plerique famam, conscientiam pauci
verentur.

Fidem in iniusta causa seruare, scelus
est.

Magnam fortunam magnus animus
decet.

Fortunam citius reperiās, quā reti-
neas.

Fortuna vitrea est, quæ cum splendet
frangitur.

Magis hæres fidus nascitur, quā scri-
bitur.

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Grauis est inimicus, qui sub pectore
latet.

In malis sperare bonum, nisi innocens
nemo solet.

Legem veretur nocens, fortunam in-
nocens.

nocens.

Magnum est præsidium in periculis
innocentia.

Ut nemo doceat fraudis, & sceleris viā,
regnum docebit.

Melius Principem fides, quàm ferrum
tuetur.

Iratum breuiter vites, inimicum diu.

Non est iniuria pati, quod prius feceris.

Potentiorum iniuriæ hilari vultu, non
patienter tantum ferendæ sunt.

Memoria beneficiorum fragilis est,
iniuriarum tenax.

Mutat se bonitas, cū irritatur iniuria.

Si Deum imitaris, da & ingratas beneficia:
Nam & sceleratis Sol oritur,
& pyratis patent maria.

Spes præmij, solatium laboris.

Tardè, magna proueniunt.

Malus, vbi bonum se simulat, tunc pessimus est.

Miserum est ab illo lædi, de quo non
possis quæri.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Nūquàm sera est ad bonos mores via.

H. iij.

Quem

Quem poenitet peccasse, penè innocens est.

Malè secum agit æger, medicum qui facit hæredem.

Serū est cauēdi tēpus in medijs malis.

Quod ratio nequit, sepè sanauit mora.

Magni animi est inter secunda moderatio.

Bis mori est, alterius arbitrio mori.

Vrbes constituit ætas, hora dissoluit.

Qui genus iactat suum, aliena laudat.

Ingenuitatem lædis, cum rogas indignum.

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.

Sera est parsimonia in fundo.

Cui cum paupertate benè conueniunt, dines est.

Nihil est simul inuentum, & perfectum.

Peccantium multitudo, parit errorum patrocinium.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas.

Nihil interest, quo animo feceris, quod fecisse vitiosum est.

Nusquam est, qui ubique est.

Pecunia,

Pecunia, si vti scias, ancilla est, si ne-
scias domina.

Cum pari contendere anceps est, cum
superiore furiosum, cum inferiore
sordidum.

Stultum est timere, quem vitare non
possis.

Malus est minister regij Imperij pu-
dor.

Etiā celeritas in desiderio, mora est.

Diu apparandum est bellum, vt vincas
celerius.

Hæredis fletus, sub persona risus est.

Odia multorum sub vultu, multorum
sub osculo latent.

Animus æquus, optimum est ærumnæ
condimentum.

Gaudet patientia duris.

Est malus rerum interpres, metus.

Tutius fide, quàm ferro regnant Re-
ges.

Scelus cogitatum facti crimen habet.

Leue est miseras ferre, perferre graue.

Trahit sua quémque voluptas.

Ille est sapere, qui vbicunq; opus sit,
animum possis flectere.

Omne magnum exemplum habet a-
liquid

liquid ex iniquo, quod publica
litate compensatur.

Nec aurum, nec argētum beneficium
est, sed ipsa tribuentis voluntas.

Qui benè latuit, benè vixit.

Quæ de nouo emergunt, nouo indi-
gent auxilio.

Culpa caret, qui scit, nec prohibere
potest.

Est malus custos diuturnitatis, mem.

Ad opes, & potentiam id amplecti-
mur, quod valet plurimum vici-
tus absit, charitas retineatur.

Absentem qui rodit amicum,

Qui non defendit alio culpante, solus

*Qui capiat risus hominum, famam, &
cacis,*

*Fingere qui non visa potest, commissu-
cere*

*Qui nequit, Hic niger est, hunc tu Roma-
ne caueto.*

*Si sapiens fore vis, sex serua, quæ tibi
mando,*

*Quid loqueris, vbi, de quo, cui, quomodo,
quando.*

FINIS.

